

ALKOHOLITUTKIMUS-
SÄÄTIÖ

1999

VUOSIKERTOMUS

ALKOHOLITUTKIMUSSÄÄTIÖ

1999

VUOSIKERTOMUS

Siltasaarencatu 18 A, 00530 Helsinki

PL 220, 00531 Helsinki

Alkoholitutkimussäätiö

Hallitus 1999 – 2001

PUHEENJOHTAJA

Kari Lagerspetz, professori

VARAPUHEENJOHTAJA

Kari Poikolainen, dosentti

JÄSENET

Jarkko Eskola, ylijohtaja, osastopäällikkö

Klaus Helkama, professori

Matti Huttunen, dosentti

Raija Julkunen, dosentti

Olli Jänne, professori

Janne Kivivuori, dosentti

Reijo Salmi, toimitusjohtaja

Työvaliokunta 1999 – 2001

PUHEENJOHTAJA

Kari Lagerspetz, professori

JÄSENET

Klaus Helkama, professori

Olli Jänne, professori

Kari Poikolainen, dosentti

ASiantuntijat

Kalervo Kiiänmaa, dosentti

Jussi Simpura, dosentti

SIHTEERI-TALoudenhoitaja ja Tutkimusjohtaja

Klaus Mäkelä, dosentti

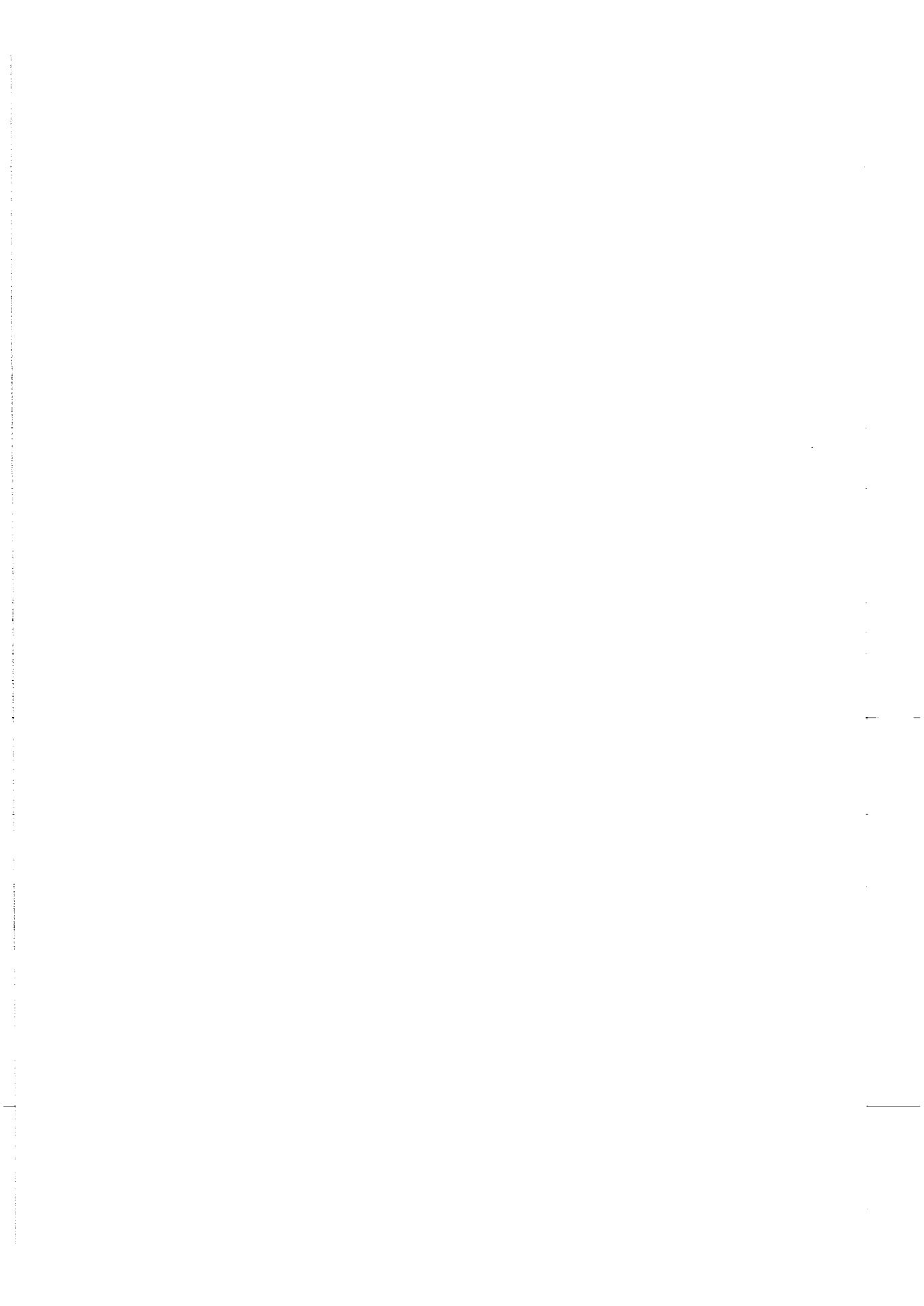

SISÄLLYS

Yleiskatsaus	1
Hallinto	1
Tutkimustoiminta	2
<i>Tutkimussopimukset ja yhteistyöhankkeet</i>	2
Apurahat	11
<i>Varsinaiset apurahat</i>	11
<i>Tutkimussopimusapurahat</i>	12
Muu toiminta	13
<i>Muu toiminta kotimaassa</i>	13
<i>Kansainvälinen yhteistyö</i>	14
Talous	16
Säätiön toimintaan liittyviä julkaisuja	16

YLEISKATSAUS

Kertomusvuoden aikana vietitiin loppuun 6 sopimusprojektia ja julkaisiin 4 säätiön rahoittamaa väitöskirjaa ja 26 kansainvälisen arviointimenettelyn läpikäynyttä artikkelia.

Säätiö osallistui yhteistyössä WHO:n Geneven päämajan kanssa toimivan kansainvälisen tutkijaryhmän työhön, jonka tavoitteena on koota saatavilla oleva tieto kehitysmaiden alkoholioloista, juomatavoista ja alkoholihaitoista.

Vuoden aikana käynnistettiin 5 uutta sopimusprojektia, joista 2 jatkaa säätiön hoitotutkimusperinnettä. Esti Laaksosen

ryhmä kartoittaa satunnaistetulla vertailututkimuksella kolmen lääkeaineen vaikutuksia alkoholiriippuvuuden hoidossa ja Liisa Raevaara tekee keskusteluanalyyttistä tutkimusta terveyskeskuslääkäreiden mini-interventioista. Lisäksi Mikko Salasuo tutkii huumeiden käyttöä Helsingin teknokulttuurissa, Päivi Tuomainen ja Meri Koistinen kartoittavat aminohappovälittäjien merkitystä alkoholiriippuvuuden kehittymisessä ja Jukka Törrönen analysoi muutoksia lehdistön suhtautumisessa päihdeongelmiin vuosina 1993–2000.

HALLINTO

Säätiön hallituksen kokoonpano oli Kertomusvuonna, joka oli kolmivuotiskauden ensimmäinen, seuraava: sosi- ja terveysministeriön nimittämät jäsenet: ylijohtaja, osastopäällikkö *Jarkko Eskola*, dosentti *Raija Julkunen* ja professori *Olli Jänne*; opetusministeriön nimittämät jäsenet: professori *Klaus Helkama*, dosentti *Matti Huttunen* ja dosentti *Kari Poikolainen*; tieteellisten seurain valtuus-

kunnan nimeämät jäsenet: dosentti *Janne Kivivuori* ja professori *Kari Lagerspetz*; Alko Oy:n nimeämä jäsen: toimitusjohtaja *Reijo Salmi*. Hallituksen puheenjohtajana on ollut *Lagerspetz* ja varapuheenjohtajana *Poikolainen*.

Työvaliokuntaan ovat kuuluneet hallituksen jäsenet *Helkama*, *Jänne*, *Lagerspetz* ja *Poikolainen*. Puheenjohtajana on ollut

Lagerspetz. Asiantuntijoina olivat dosentti *Kalervo Kiiänmaa* ja dosentti *Jussi Simpura*. Tutkimusjohtajana ja sihteeri-taloudenhoitajana toimi *Klaus Mäkelä*. Tilintarkastajat olivat KHT *Yrjö Tuokko* (varalla KHT

Aarne Koivikko) ja KHT *Tuija Korpelainen* (varalla KHT *Elina Korpimaa*).

Hallitus kokoontui kaksi kertaa ja työvaliokunta kolme kertaa.

TUTKIMUSTOIMINTA

Tutkimussopimukset ja yhteistyöhankkeet

Säätiön ohjelmaan sisältyvät tutkimukset ovat kehittyneet seuraavasti:

136 *Alkoholin suurkulutuksen aiheuttamat proteiinimodifikaatiot*. Projektin tarkoituksena on selvittää alkoholin aineenvaihdon aiheuttamaa proteiinien modifioitumista *in vivo* ja näiden reaktioiden merkitystä alkoholin aiheuttamien kudosaaurioiden patogeneesissä. Tavoitteena on myös kehittää tällaisiin sitoutumisreaktioihin perustuvia diagnostisia menetelmiä alkoholin suurkulutuksen toteamiseksi. Tähänastisessa työssä on osoitettu sekä asetaldehydistä että lipidien peroksidaatiosta peräisin olevien aldehydiadduktien muodostuvan alkoholin suurkuluttajilla maksassa sekä punasoluproteiineissa. Adduktien muodostumista kudoksissa alkoholin suurkuluttajilla voidaan nähdä jo ennen valomikroskooppisesti havaittavia histologisia muutoksia. Adduktimuodostuksella on ilmeisesti tärkeä osuus alkoholin aikaansaamien kudosaaurioiden primaarisena mekanismina, muun muassa maksan fibrogeneesin käynnistymisessä. Äskettäisten tulosten perusteella alkoholin käyttö yhdessä

runsasrasvaisen dieetin ja oksidatiivista stressiä potentioivien kofaktorien, muun muassa raudan ylimäärän läsnäollessa, aiheuttaa runsasta reaktiivisten aldehydien muodostumista ja kudosaauriota. Proteiinien modifioituminen elimistössä alkoholin suurkulutuksen seurauksena stimuloi immunologisia vasteita, joiden perusteella voidaan kehittää menetelmiä sitoutumisen mittaamiseen alkoholin suurkuluttajilla. Vuoden 1999 aikana projektiin liittyvästä työstä on pidetty yhdeksän kotimaista ja kolme kansainvälistä esitelmää. Tutkijat: *Onni Niemelä* ja *Seppo Parkkila*, Etelä-Pohjanmaan keskussairaala ja Oulun yliopiston kliinisen kemian, anatomian ja solubiologian laitos.

148 *Baltica: tutkimus sosiaalisista ongelmista Itämeren maissa*. Baltica-tutkimus, jonka aiheena olivat sosiaaliset ongelmat Itämeren maissa (ongelmien esiintyminen ja niitä koskevat käsitykset), päättyi vuonna 1999. Sen loppukonferenssi järjestettiin 26.–28. elokuuta 1999 Helsingissä ja Tallinnassa otsikolla Local Troubles, Global Problems. Social Problems and Transition around the Baltic Sea. Konferenssin järjestelyistä vastasivat Pohjoismainen päihdetutkimuslautakunta (NAD), Stake-sin alkoholipoliittinen tutkimusyksikkö

sekä Tallinnan pedagogisen korkeakoulun yhteydessä toimiva Institute for International and Social Studies. Merkittävä panos konferenssissa oli myös professori Michael Kennedyn (University of Michigan, Ann Arbor) johtamalla projektilla Social Problems and Identities, jonka työryhmästä oli mukana 12 henkeä. Konferenssi pyrkikin näiden kahden tutkimuksen vuoropuheluun. Baltica-projektista oli mukana 27 projektin jäsentä, ja lisäksi oli kutsuttu 3 ulkopuolista kommentaattoria. Koordinaattori: *Jussi Simpura*, Stakes, alkoholipoliittinen tutkimusyksikkö.

153 *Alkoholipolitiikka joukkotiedotuksessa ja vastaanotossa.* Tutkimuksessa jäsenetään nykyisten alkoholipoliittisten puhetapojen retorisia rakenteita, kulttuurisia merkityksiä ja sosiaalisia implikaatioita modernin yhteiskunnan murrosvaiheessa vastaanottotutkimuksen, ryhmähaastattelun ja tekstianalyysin menetelmin. Yksi aineistoista koostuu alkoholiongelmia ja huumeekysymystä käsittelevien tekstien (kolme pääkirjoitusta, yksi tieteellinen artikkeli) vastaanotosta poliitikkojen, toimittajien ja ammattiyhdistysaktivistien keskuudessa. Toinen aineisto on kerätty Baltica-projektin yhteydessä ryhmähaastatteluna Itämeren maissa. Niissä toimittajat, ministeriöstön edustajat ja talousvaikuttajat keskustelevat alkoholiongelmiensa ohella erityyppisten sosiaalisten ongelmien syistä, merkityksestä ja hoidosta. Aiheesta valmistui väitöskirja (Jukka Törrönen). Tutkimus on viety loppuun. Tutkija: *Jukka Törrönen*, Alkoholitutkimussäätiö.

154 *Sosiaalisten ongelmien kaksi kuvaa – tilasto ja kansalaismielipide sosiaalisia ongelmia koskevana käsittämistapoina.* Tutkimus oli osa Alkoholitutkimussäätiön Baltica-projektia, jossa tutkittiin sosiaalisten ongelmien esiintymistä ja havaitsemista Suomessa ja Itämeren maissa. Tutkimuksessa etsittiin erilaisia sosiaalisten ongelmien – erityisesti alkoholin ja huumeiden – käsittämistapoja ja tiedontuottamistapoja ja sovellettiin sosiaalisen konstruktionismin teoreettisia lähtökohtia. Empiirisinä aineistoina käytettiin väestölle tehtyä kyselyä, virallisia tilastoja ja sanomalehtiaineistoja ja tarkasteltiin, miten sosiaaliset ongelmat ja käsitykset niistä muuttuvat yhteiskunnallisten olojen muuttuessa. Kertomusvuoden aikana viimeisteltiin Baltica-hankkeen maaraaportit. Projekti on viety loppuun. Tutkija: *Saija Järvinen*, Alkoholitutkimussäätiö.

155 *Alkoholiriippuvuuden hoidon tehostaminen naltreksonilla.* Kysessä on satunnaisesti prospektiivinen kaksoissokkona toteutettu kliininen lääketutkimus, jossa tutkittiin opiaatinsalpaajan tehoa alkoholiriippuvuuden hoidossa. Tutkimuslääkkeenä käytettiin suun kautta kerran vuorokaudessa otettavaa naltreksonia tai sen lumetta. Potilaat osallistuvat Järvenpään sosiaalisairaalassa strukturoituun kognitiiviseen retkahduksia estävään tai raittiuteen tähtäävään supportiiviseen hoito-ohjelmaan. Tutkimukseen osallistui 121 alkoholiriippuvuuden diagnostiset kriteerit täyttävää potilasta, seuranta-aika oli 8 kuukautta ja hoidon vaikutusta arvioitiin potilaiden alkoholinkäytön ja retkahdusten perusteella. Tutkimus alkoi

toukokuussa 1997 ja potilaskoodit avattiin vuoden 1999 alussa. Tutkimuksessa todettiin kognitiivisessa terapiassa olleiden ja naltreksonia saaneiden potilaiden retkahtavan merkittävästi vähemmän kuin verrokkiryhmät. Tutkimuksen alustavia tuloksia on raportoitu neljässä kansainvälisessä kokouksessa. Tutkimusmateriaalin yksityiskohtaiset analyysit ja julkaisutoiminta on suunniteltu toteutettavaksi vuonna 2000. Tutkijat: *Pekka Heinälä*, Alkoholitutkimusäätiö ja *Hannu Alho*, Kansanterveyslaitos.

156 *Päihdepalveluiden määrän ja rakenteiden vaihtelu kunnissa.* Tutkimuksessa tarkastellaan päihdehuollon hoitopalveluiden määriä ja niiden rakenteistumista erityyppisiksi palvelukokonaisuuksiksi muutamassa sekä määrällisesti että laadullisesti erityyppisiin palvelurakenteisiin päättyneessä kunnassa. Tutkimuksessa selvitetään argumentaatioprosessia, jolla kunnat ovat perustelleet nykyistä palvelurakennettaan. Samoin kuvataan työntekijöiden ja asiakkaiden näkökulmasta sitä konkreettista prosessia, jossa politiikka- ja strategiatasoilla muotoutunut palveluiden tarjonta operationaalistuu käytännön toiminnoiksi. Tutkija: *Jukka Heino*, A-klinikasäätiö.

158 *Alkoholinkulutukseen liittyvä kuolleisuus ja sen väestöryhmittäiset erot Suomessa 1987–1993.* Projektissa on kartoitettu alkoholiin liittyvää kuolleisuutta ja sen väestöryhmittäisiä, lähinnä sukupuolen ja sosioekonomisen ryhmän mukaisia eroja. Aineistona on käytetty pääasiassa Tilastokeskuksessa muodostettua aineistoa, jossa väestölaskentatietoihin on yh-

distetty kuolemansyyrekisterin tietoja. Vuoden 1999 aikana aiheesta valmistui väitöskirja (*Pia Mäkelä*) ja pidettiin kaksi esitelmää kotimaassa ja neljä ulkomailla. Tutkimus on viety loppuun. Tutkijat: *Pia Mäkelä*, Stakes, alkoholipoliittinen tutkimusyksikkö ja Helsingin yliopisto ja *Tapani Valkonen*, Helsingin yliopisto.

159 *Geneettisesti alkoholipreferenssin suhteen poikkeavien AA- ja ANA- rottakantojen aivojen dopaminergiset mekanismit: alkoholin, kokaiinin ja morfiinin vaikutus.* Tutkimuksen tavoitteena on selvittää alkoholijuomisen säätelyn keskushermostollisia mekanismeja tutkimalla erilaisten dopaminergisiä hermosoluja aktivoivien ja ihmisten huumeina käyttämien yhdisteiden vaikutuksia dopamiinin vapautumiseen AA (Alko Alcohol)- ja ANA (Alko Non Alcohol)-rottien accumbens-tumakkeessa ja striatumissa. Tutkimuksessa havaittiin neljän päivän ajan toistetun kokaiinikäsittelyn aiheuttavan AA-rottien mesolimbisten, mutta ei nigrostriataalisten, dopaminergisten mekanismien hermistymisen kyseiselle huumeelle. Vastavaa herkistymistä ei havaittu ANA-rottissa. Morfiinin vaikutukset dopamiinipitoisuuksiin neljän päivän ajan toistetun morfiinikäsittelyn jälkeen eivät eronneet kyseisten rottakantojen välillä. Lisäksi aloitettiin tutkimukset suonensisäisen etanolin vaikutuksista AA- ja ANA-rottien mesolimbisiin dopamiinijärjestelmiin. Tulosten perusteella suonensisäisen etanolin vaikutuksissa mesolimbisiin dopamiinijärjestelmiin ei ole eroa AA- ja ANA-rottien välillä. Tutkimus on viety loppuun. Tutkijat: *Liisa Ahtee*, *Aapo Honkanen*, *Janne Mikkola* ja *Petteri Piepponen* Hel-

singin yliopiston farmasian laitos, farmakologian ja toksikologian osasto.

160 *Potilaiden alkoholin käytön hallinnan pystyvyysodotusten yhteys sairaalahoitojakson jälkeiseen selviytymiseen.* Tutkimuksen yleisenä tavoitteena on lisätä tietoa päihdeongelmaisten hoidosta. Yksityiskohdaisina tavoitteina on tutkia 1) kognitiivisessa hoidossa olevien alkoholin käytön hallinnan pystyvyysodotusten yhteyttä hoidon jälkeiseen päihdeiden käyttöön, 2) tutkia sairaalahoitojakson aikaisen alkoholin käytön hallinnan pystyvyysodotusten muutosten yhteyttä hoitojakson jälkeiseen päihdeiden käyttöön ja 3) tarkastella suomalaisten päihdeongelmaisten juomisriskitilanteita. Sairaalahoitojaksoa koskeva potilasaineiston (N=100) keruu aloitettiin maaliskuussa 1996. Seuranta-tiedot kerättiin postikyselynä 6 ja 12 kuukautta hoidon päättymisen jälkeen. Tiedonkeruu saatiin kokonaisuudessaan päätökseen vuoden 1998 loppuun mennessä. Vuonna 1999 aineisto analysoitiin ja tutkimusraportti on tällä hetkellä viimeistelyvaiheessa. Tutkija: *Tarja Kallio*, Järvenpään sosiaalisairaala.

161 *Alkoholi Malesiassa (Alcohol in the modernizing Islamic Malaysia).* Tutkimuksen tarkoituksena on analysoida alkoholin kulutuksen yhteiskunnallista kokonaisu-dynamiikkaa Malesiassa. Keskeisenä on jännite toisaalta nopeasti modernisoituvan malesialaisen yhteiskunnan mukanaan tuomien entistä länsimaisempien kulutustottumusten ja samaan aikaan tapahtuvan islamilaisen uskonnon kasvavan kannatuksen välillä. Tutkimus on saatettu päätökseen vuonna 1999. Tutkija: *Timo*

Kortteinen, Helsingin yliopiston kehitys-maatutkimuksen laitos.

162 *Bentsodiatsepiinivieroitustutkimus.* Tutkimuksen tarkoituksena on arvioida alkoholi- ja bentsodiatsepiiniriippuvaisille tai pelkästään bentsodiatsepiineista riippuvaisille potilaille tarkoitetun vieroitus-hoito-ohjelman tehoa. Tutkimus toteutetaan satunnaistettuna ja kontrolloituna hoitokokeena neljällä helsinkiläisellä A-klinikalla. Koeryhmään satunnaistetut potilaat saavat strukturoidun hoito-ohjelman mukaista hoitoa Kettutien A-poliklinikalla, vertailuryhmän hoitona on A-klinikoiden vakiintunut hoitokäytäntö. Tutkimukseen otettiin 80 potilasta, ja hoidon seuranta-aika on 12 kuukautta. Tutkimuksen aineiston analysointi on meneillään. Kertomusvuonna tutkimusaiheesta pidettiin kaksi esitelmää kotimaassa. Tutkija: *Helena Vormaa*, A-klinikkasäätiö, Kettutien A-poliklinikka.

163 *Alcohol Policy in Developing Societies.* Yhteistyössä WHO:n Geneven päämajan kanssa toimivan kansainvälisen tutkijaryhmän tavoitteena on koota saatavilla oleva tieto kehitysmaiden alkoholioloista, juomatavoista ja alkoholihaitoista. Lisäksi on käynnistetty uusia tapaustutkimuksia ja sekundaarianalyseja. Projektia johtaa Robin Room. Kertomusvuoden aikana viimeisteltiin loppuraporttia ja julkaistiin maaraporttien kokoelma WHO:n sarjassa. Tutkijat: *Klaus Mäkelä*, Alkoholitutkimussäätiö ja *Juha Partanen*, Stakes, alkoholipoliittinen tutkimusyksikkö.

164 *AA-perustainen alkoholismiterapia. Tutkimus terapiatyöntekijöiden ja potilaiden*

vuorovaikutuksesta. Hankkeessa tarkastellaan terapeuttien ja potilaiden vuorovaikutusta AA-perustaisessa alkoholismiterapiassa eli myllyhoidossa: analysoidaan potilaiden ja terapeuttien konkreettista, toteutuvaa vuorovaikutusta keskustelullisena käytäntönä etnometodologisen keskusteluanalyysin (CA) keinoin. Hankkeeseen kuuluu myös etnografinen kuvaus myllyhoidosta Kalliolan Vantalán klinikalla. Tutkimusaineistoa on terapia-istunnoista ja henkilökunnan hoitosuosituskokouksista yhteensä noin 40 tuntia. Tutkimus on raportointivaiheessa ja ensimmäisiä tuloksia on esitelty. Kertomusvuonna hankkeen etnografinen pro gradu -tutkielma valmistui. Tutkimuksista raportoitii kuudessa esitelmässä, viidessä artikkelissa ja etnografisessa pro gradu -tutkielmassa. Lisäksi tulossa on kaksi arvioitavaa kolme artikkelia. Tutkijat: *Ilkka Arminen*, Alkoholitutkimussäätiö, *Mia Halonen*, Alkoholitutkimussäätiö ja *Anna Leppo*, Helsingin yliopiston sosiologian laitos.

166 *Valvonnasta hallintaan.* Tutkimuksessa käytetään alkoholipolitiikkaa ja sitä lähellä olevia ilmiöitä kurkistusaukkona suomalaisen yhteiskunnan hallintalogiikan muuttumiseen 1950- ja 1960-luvuilla. Lähtökohtana on olettaa alkoholipolitiikan uudistamisen ”epäonnistumisen” 1950-luvulla ja ”onnistumisen” 1960-luvulla heijastavan laajemminkin tätä pitkää siirtymäkautta. Tutkimushankkeeseen kuuluvat opinnäytteet ja yhteinen loppuraportti valmistuvat pääosin vuonna 2000. Hanke järjesti 7.–10.10.1999 Helsingissä pohjoismaisen tilaisuuden Alkoholikultur och nykterhetsmentali-

tet. Det femte nordiska symposiet om alkohol och nykterhet. Tilaisuudesta toimitetaan seminaariraportti. Aiheesta pidettiin kertomusvuonna viisi esitelmää kotimaisissa ja kaksi esitelmää kansainvälisissä kokouksissa. Tutkimusryhmään kuuluvat *Matti Peltonen*, *Hanna Kuusi*, *Riitta Matilainen*, *Mari Soikkeli* ja *Eerik Tarnaa-la*, Helsingin yliopiston yhteiskuntahistorian laitos.

167 *Päihdekuntoutus vapausrangaistuksen osana.* Tutkimus kuvaa vankien päihdeongelman hoidon periaatteiden ja vankeinhoidon käytäntöjen välisiä jännitteitä pääasiassa yhdessä vankilassa toteutettavan yhden erityisen hoitokokeilun kautta. Etnografian näkökulmasta ja laadullisen sosiaalitutkimuksen menetelmin kerättävän aineiston avulla jäsennetään hoitokokeilun synnyttämässä ”konflikteissa” rakentuvia päihdetyön määräyksiä vankilan sosiaalisessa kontekstissa. Tutkija: *Jouni Tourunen*, Alkoholitutkimussäätiö.

168 *Suomalaisen alkoholijärjestelmän ja hyvinvointivaltion muuttunut suhde.* Tutkimus kohdistuu suomalaisen hallintojärjestelmän ja alkoholijärjestelmän samanaikaisiin muutoksiin. Vertaamalla muutosten taustalla olleita tietopohjia ja asiantuntijaorganisaatioita voidaan esittää tulkinta siitä, ovatko alkoholijärjestelmän ja suomalaisen hallintojärjestelmän muutos olleet yhteneviä vai erillisiä prosesseja. Tutkimus keskittyy Suomeen, mutta tulee sisältämään myös pohjoismaista kehitystä kartoittavan jakson. Tutkimus tehdään yhteistyössä Pohjoismaisen päihdetutkimuslautakunnan ja Stakesin SNAPS-projektin kanssa. Materiaalien keräys ja

kysymyksenasettelun operationalisointi ovat edenneet hyvin vuoden 1999 aikana. Aiheesta pidettiin kertomusvuonna kaksi esitelmää ulkomailla. Tutkija: *Mika Alavaikko*, Alkoholitutkimussäätiö.

169 *Aivojen histamiini ja alkoholikäyttäytymisen.* Tutkimuksessa todettiin aluksi aivojen histamiinijärjestelmässä eroja rottakannoilla, jotka poikkeavat toisistaan alkoholin aiheuttaman motorisen vaikutuksen ja juomishalukkuuden perusteella. AT-rotilla histamiinipitoisuus useissa aivotumakkeissa oli korkeampi kuin ANT-rotilla, jotka ovat herkkiä alkoholin motorisille vaikutuksille. Histamiinireseptoreista H1-reseptorin ilmentyminen oli vastaavasti alentunut AT-rotilla verrattuna ANT-rottiin. Tutkimuksessa selvitettiin seuraavaksi vaikuttaako aivojen histamiinipitoisuus suoraan motoriseen suorituskykyyn alkoholin annostelun yhteydessä. AT-rottien aivojen histamiinipitoisuutta alennettiin α -fluorometyylihistidiinilla, joka estää histidiinidekarboksylaasientsyymia. Tästä seurasi motorisen suorituskyvyn heikkeneminen. Kun ANT-rottien aivojen histamiinipitoisuutta vastaavasti kohotettiin antamalla histamiinin esiastetta L-histidiinia, näiden rottien motorinen suorituskyky parani. Tulokset viittaavat siihen, että aivojen histamiinilla saattaa olla merkitystä etanolin aiheuttaman motorisen koordinaatiohäiriön mekanismeissa. Parhaillaan tutkitaan, vaikuttaako histaminergisen tumakkeen lesio juomiskäyttäytymiseen kuten sen on todettu vaikuttavan itsestimulaatioon rotilla. Histaminergisen tumakkeen stereotaktinen inaktivaatiomenetelmä kehitettiin tätä tarkoitusta var-

ten. Tutkimusaiheesta pidettiin kertomusvuonna kaksi esitelmää kotimaassa ja viisi ulkomailla. Tutkijat: *Pertti Panula, Minnamaija Lintunen, Kaj Karlstedt, Tina Sallmén, Oleg Anichtchik, Jan Kaslin ja Adrian Lozada*, Åbo Akademin biologian laitos.

170 *Raittiusliikkeen ja -aatteen hiipuminen Suomessa toisen maailmansodan jälkeen (1945–1993).* Tutkimuksessa tarkastellaan raittiusliikkeen ja -aatteen hiipumista Suomessa toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Tutkimus kohdistuu sekä raittiusliikkeen alkoholipoliittisenvaikutusvallan vähenemiseen että paikallistason yhdistystoiminnan vaimenemiseen. Tutkimuksen tarkoituksena on raittiusliikkeen näkökulmasta analysoida, miten rajoittava alkoholipoliittikka mureni ja muuntui aikaisempaa epäsuoemmaksi ja hienovaraisemmaksi yksilön elämäntavan hallinnoinniksi. Aineiston täydentäminen ja analysointi sekä tutkimusraportin kirjoittaminen ovat käynnissä. Yhteispohjoismaisen SNAPS-projektin puitteissa on vertailtu Suomen, Ruotsin ja Norjan raittiusliikkeiden alkoholipoliittista painostustoimintaa toisen maailmansodan jälkeen. Kertomusvuonna aiheesta on pidetty kaksi esitelmää kotimaassa ja yksi ulkomailla. Tutkija: *Katariina Warpenius*, Alkoholitutkimussäätiö.

171 *Alkoholiriippuvuuden, persoonallisuuden ja makeanmieltymyksen väliset yhteydet: makeanmieltymyksen ennustearvo naltreksonihoidossa.* Tutkimus kartoittaa makeanmieltymyksen, persoonallisuuden ja alkoholismien välisiä yhteyksiä ja sitä, ennustaako makeanmieltymys naltrek-

sonihoidon vaikuttavuutta. Tutkimuksen tarkoituksena on kehittää yksinkertainen, luotettava ja hyvin karakterisoitu makeanmieltymykseen ja tiettyyn luonteenlaatuun perustuva testi, jolla voidaan identifioida ne henkilöt, jotka paremmin reagoivat opiaattien tagonistilääkitykseen. Tutkimus on käynnistynyt vuoden 1999 alussa. Tutkimusaineisto on pääosin kerätty ja alustavat analyysit materiaalista on julkaistu RSA:n kokouksessa USA:ssa kesällä 1999. Tutkijat: *Hannu Alho*, Kansanterveyslaitos, mielenterveyden ja alkoholitutkimuksen osasto, *Esti Laaksonen*, *Pekka Heinälä*, Alkoholitutkimussäätiö, *Alexei Kampov-Polevoi*, UNC, Bowles Center for Alcohol Studies, Chapel Hill, NC, USA.

172 *Suomen huumehoito murroksessa*. Tutkimuksessa tarkastellaan huumeaineiden käyttäjien hoitoa Suomessa. Hankkeessa selvitetään hoitojärjestelmän nykytilaa ja seurataan sen muotoutumista kahden vuoden ajan. Keskeinen tutkimusongelma on huumehoidon palvelujärjestelmän organisaatio ja hoitoon liittyvä tietotaito. Lisäksi selvitetään hoitopalveluiden paikkaa huumeaineekysymyksen ja huume-politiikan yhteiskunnallisessa määrittelyssä sekä korvaavan lääkehoidon asemaa huumehoidon palvelujärjestelmässä. Hoitojärjestelmää koskevan osion aineisto koostuu ammattihenkilöstön teemahaastatteluilta ja niitä täydentävistä seuranta-kyselyistä. Haastattelujen analyysi ja kyselyaineiston keruu ovat käynnissä. Muina aineistoina on tarkasteltu muun muassa virallisia dokumentteja ja erilaista media-aineistoa. Kertomusvuoden aikana tutkimusaiheesta on pidetty yksi esitelmä

kotimaassa ja yksi ulkomailla. Tutkijat: *Pekka Hakkarainen*, Turun yliopiston sosiologian laitos, *Kristiina Kuussaari*, Turun yliopiston sosiologian laitos ja *Kaija Sepsä*, Tampereen yliopiston yleislääketieteen laitos.

173 *Vapaa-ajan toiminnan edistäminen sosiaalisen tuen avulla laitoshoidossa olleiden päihdeongelmaisten keskuudessa*. Lukuisat tutkimukset osoittavat, että sosiaalinen tuki toipumiselle on tärkeimpiä hoidon jälkeistä selviytymistä selittäviä tekijöitä. Olennaista on myös löytää tyydyttäviä toiminnallisia vaihtoehtoja päihteiden käytölle. Tämän kokeellisen tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millä tavoin laitoshoidossa olleiden päihdeongelmaisten sosiaalista tukea ja vapaa-ajan toimintaa voitaisiin parhaiten edistää. Tutkimuksessa verrataan yksilöpalaverissa annettujen ohjeiden ja toisaalta verkostopohjaisten tukitoimenpiteiden tehoa koehenkilöiden selviytymiseen hoidon jälkeen. Tutkimus toteutetaan Järvenpään sosiaalisairaalassa. Kuluneen vuoden aikana on viimeistelty tutkimusasetelmaa ja lomakkeita, rekrytoitu noin puolet (60) osanottajista, järjestetty vertailuryhmän jäsenille yksilöpalavereita ja koeryhmän jäsenille verkostopalavereita sekä tehty ensimmäisille puolen vuoden seurantaa. Rekrytointi jatkuu näillä näkymin syksyyn 2000. Tutkimuksen pohjalta on pidetty myös kolme esitelmää kotimaassa. Tutkija: *Anja Koski-Jännes*, Järvenpään sosiaalisairaala (tutkimusapulainen: *Anneli Pienimäki*).

174 *Integratiivisen sääntelyn läpimurto – modernin pohjoismaisen alkoholipoliitikan*

analyysija. Tutkimuksessa analysoidaan miten alkoholin kulutuksen ja siihen kytkeytyvien ongelmien hallinnointi on muuttunut kolmen viime vuosikymmenen aikana. 1960- ja 1970-luvun vaihteeseen asti suomalaisen, norjalaisen ja ruotsalaisen alkoholikontrollin tunnuspiirteenä olivat yksittäisiin kuluttajiin, väärinkäyttäjiin tai alkoholisteihin kohdistuneet toimenpiteet. 1970- ja 1980-luvulla alkoholikysymys neutralisoitui (kansan) terveyskysymykseksi. Alkoholipolitiikan ytimeksi kiteytyivät universalistiset toimenpiteet, jotka toteutettiin valtiokeskeisen ja yhtenäiskulttuurisen järjestelmän puitteissa. Samanaikaisesti kuluttajat aktivoituivat oman alkoholinkäytönsä kontrollissa, joko omin päin, erilaisissa maallikkoyhteisöissä tai asiantuntijoiden tuella. Nämä kontrollin muodot ovat enimmäkseen pysyneet varsinaisen alkoholipolitiikan ulkopuolella. Tutkimuksessa analysoidaan Suomen, Norjan ja Ruotsin alkoholipolitiikan kehityksen erityispiirteitä. Kertomusvuonna tutkimusaiheesta on pidetty kolme esitelmää kotimaassa ja kaksi ulkomailla. Tutkija: *Christoffer Tigerstedt*, Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitos.

175 *Näyttöön perustuvien alkoholiriippuvuutta koskevien hoitomuotojen satunnaisesti vertaileva tutkimus: disulfiraami, naltreksoni ja akamprosaatti alkoholiriippuvuuden hoidossa.* Tutkimuksella on kaksi päämäärää: 1) parantaa alkoholiriippuvuuden hoidon laatua muodostamalla kolme selkeisiin ohjeisiin perustuvaa alkoholiriippuvuuden hoitomuotoa, jotka perustuvat näyttöön ja jotka ovat sovellettavissa A-klinikka- ja terveyskeskustasolle; ja

2) verrata kolmen erilaisen näyttöön perustuvan alkoholiriippuvuuden hoitokokonaisuuden tehoa alkoholiriippuvuuden hoidossa: hoitokokonaisuudet rakentuvat valvotun disulfiraami-, naltreksoni- ja akamprosaattilääkityksen ja kognitiivisen terapian ympärille. Potilaiden randomisointi tutkimukseen aloitetaan vuoden 2000 alussa. 240 potilaan hoito saataneen päätökseen vuoden 2001 lopulla. Tutkimusryhmään kuuluvat *Esti Laaksonen*, Turun terveystoimi, *Hannu Alho*, Kansanterveyslaitos, *Mikko Salaspuro*, HYKS, alkoholitutkimusyksikkö, *Rauno Mäkelä* ja *Anja Koski-Jännes*, A-klinikkasäätiö.

176 *Mini-interventiokeskustelut terveyskeskuslääkäreiden vastaanotolla.* Tutkimuksessa selvitetään, miten lääkärin vastaanotolla keskustellaan potilaan alkoholinkäytöstä ja miten mahdollisesti ilmitulevaan suurkulutukseen kohdistuva mini-interventio toteutetaan. Aineistona on lääkärin vastaanottojen videonauhoituksia, jotka analysoidaan keskustelunanalyysin menetelmin. Tutkimus on sekä kuvaileva että vertaileva. Siinä kuvataan potilaan alkoholinkäyttöä koskevaa keskustelua sekä mini-intervention kulkua vuorovaikutuksena: miten lääkärit kysyvät alkoholinkäytöstä ja miten potilaat vastaavat, miten potilaan kertomaa tietoa arvioidaan ja miten lääkärit neuvovat potilaita. Tutkimuksessa verrataan keskustelua alkoholinkäytöstä kahdenlaisilla vastaanotoilla: sellaisilla, joissa lääkärit ovat osallistuneet mini-interventiokoulutukseen, ja sellaisilla, joissa lääkärit eivät ole saaneet koulutusta. Vertailuaineistona käytetään aiemmassa tutkimushankkeessa 1993–94 nauhoitettuja terveyskeskus-

lääkäreiden vastaanottoja. Varsinainen tutkimusaineisto kerätään Tampereen kaupungin terveyskeskuksista professori Kaija Sepän johtaman mini-interventiota käsittelevän kehittämissuorituksen yhteydessä. Aineiston keruu on aloitettu syksyllä 1999. Tutkimus on yksi professori Anssi Peräkylän johtaman Hoitoideologiat ja vuorovaikutus -hankkeen kolmesta osatutkimuksesta. Tutkija: *Liisa Raevaara*, Alkoholitutkimussäätiö.

177 *Huumeet ja teknokulttuuri*. Tutkimuksessa selvitetään muotihuumeiden käyttöä Helsingissä. Tutkimus keskittyy erityisesti 1990-lukuun ja ns. tekno/ravekulttuuriin, jossa ekstaasin ja amfetamiinin käyttö oli ja on yleistä. Tarkoituksena on avata suomalainen näkökulma tähän muualla Euroopassa, erityisesti Britanniassa valtavan suosion saavuttaneeseen ilmiöön. Tutkimuksessa on mukana myös historiallinen ulottuvuus, jossa verrataan 1990-luvun teknokulttuuria 1960-luvun kannabiskulttuuriin. Tutkimuksessa esitetään neljä keskeistä tutkimuskysymystä: 1) huumeiden käyttöön liittyvän kulttuurin tutkimus, 2) huumeiden käyttöön liittyvän erillis- ja alakulttuurin tutkiminen kahden huumeaallon kautta, 3) teknokulttuurin ja valtakulttuurin kosketuspintojen ja niiden erojen tutkiminen, 4) teknokulttuurin muodostaman käyttäjäverkoston tutkiminen. Tutkimusaineistot koostuvat laajasta haastattelumateriaalista sekä erilaisista poliisin arkistomateriaaleista ja rekistereistä. Tutkija: *Mikko Salasuo*, Alkoholitutkimussäätiö.

178 *Aminohappovälittäjien merkitys alkoholiriippuvuuden kehittämisessä*. Tutkimuk-

sen tavoitteena on selvittää aminohappojen merkitystä alkoholiriippuvuuden kehittämisessä tutkimalla GABAergisten ja glutaminergisten mekanismien merkitystä alkoholin vahvistavissa vaikutuksissa ja juomisen säätelyssä. Näiden vaikutusten hermostollisen perustan selvittäminen on olennaista alkoholiriippuvuuden kehittymisen ymmärtämiseksi ja hoitomenetelmien kehittämiseksi. Koska dopaminergisten mekanismien keskeisyyteen perustuvat tutkimukset ovat tuottaneet alkoholin vahvistavien vaikutusten osalta ristiriitaisia ja vaikeasti tulkittavia tuloksia, myös muita hermostollisia mekanismeja on syytä tutkia. GABAergisten ja glutaminergisten reseptoreiden on osoitettu olevan herkkiä alkoholille, mutta niiden merkitystä alkoholin vahvistavissa vaikutuksissa ei kuitenkaan täysin tunneta. Tutkimuksessa käytetään alkoholia runsaasti juovia AA (Alko Alcohol)- ja vähän juovia ANA (Alko Non Alcohol) -rottia. Työssä käytetään mikrodialyysitekniikkaa hereillä olevilla vapaasti liikkuvilla eläimillä. Tällä tekniikalla voidaan tutkia sekä akuutisti että toistetusti annetun alkoholin vaikutusta GABA:n ja glutamaatin vapautumiseen mesolimbisen aivoalueen eri osissa. Mikrodialyysia käyttämällä saadut näytteet määritetään neste-kromatograafisesti. Tutkijat: *Päivi Tuomainen* ja *Meri Koistinen*, Kansanterveyslaitos, mielenterveyden ja alkoholitutkimuksen osasto, alkoholitutkimusyksikkö.

179 *Vapaus ei sopinutkaan suomalaisille*. Tutkimus lehdistön ja toimittajien suhteesta päihdeongelmiin vuosina 1993–2000. Alkoholipolitiikan uudet institutionaaliset järjestelyt 1990-luvulla pur-

kivat pitkään jatkuneen jännitteen rajoittavan ja vapautta vaativan alkoholipolitiikan välillä. Lehdistö reagoi uuteen tilanteeseen odottavalla kannalla mutta vuoden 1999 keväällä kirjoittelu alkoholi-ongelmista purkautui käyntiin järjestys- ja turvallisuusnäkökulman paluuna. Tutkimuksessa kysytään, mitä päihteiden uudenlainen määrittely ongelmaksi mediajulkisuudessa merkitsee. Tutkimuksessa jäsennetään, millaisiin kategorioihin ja ryhmiin ongelmat liitetään, ovatko kategorisoinnit diskriminoivia, ketkä toimivat ongelmien määrittelijöinä ja onko määrittelyissä rakentuva sosiaalinen to-

dellisuus yhdenmukainen vai moniääninen eli tapahtuuko päihdeongelmien tunnistaminen yhteisymmärryksessä vai eri intressiryhmien välisinä merkityskamppailuina. Tutkimuksessa tuotettavan tiedon pohjalta voidaan tehdä päätelmiä siitä, millaisia institutionaalisia, sosiaalisia ja moraalisia tehtäviä yhteiskunnan eri toimijat ovat alkoholikontrollille (julkisuuden suodattamana) rakentamassa ja mitä seurauksia tällä on yhteiskunnan sosiaaliselle järjestykselle. Tutkimus käynnistyy vuoden 2000 kesällä. Tutkija: *Jukka Törrönen, Alkoholitutkimussäätiö.*

APURAHAT

Vuoden aikana maksettiin apurahoja seuraavasti: aikaisempiin päätöksiin perustuvat tutkimussopimusapurahat 1.592.782 markkaa, vuoden aikana myönnetyt ja maksetut tutkimussopimusapurahat 324.102 markkaa, vuoden aikana maksetut varsinaiset apurahat 923.121 markkaa. Valtaosa apurahoista myönnettiin syksyllä tapahtuneen haun perusteella. Tällöin käsiteltiin 60 apurahahakemusta, ja apuraha myönnettiin 23 hakijalle. Hakemusten yhteissumma oli 5.132.477 markkaa.

Varsinaiset apurahat

Lääket. lis. *Terhi Aalto-Setälä* 50.000 mk: Masennus ja päihteet – tutkimus nuorten aikuisten depressioiden ja päihdehäiriöiden yhteisesiintyvyydestä

Eläinlääket. lis. *Harri Järveläinen* 72.000 mk: Alkoholirasvamaksan vaurioherkkyys sytokiineille ja oksidatiiviselle stressille

Lääket. lis. *Olli Kajander* 58.500 mk: Alkoholin aiheuttaman sydänlihassairauden esiintyvyys, patologiset kriteerit ja altistavat tekijät

Valtiot. lis. *Leena Komujärvi* 20.000 mk: Yksilön yhteiskuntaan kiinnittyminen-irtautuminen ja päihteet (Kahdentoista päihdehuollon asiakkaan ja heidän sosiaaliterapeutinsa elämäntarinat)

Fil. maist. *Jyrki Korkki* 36.000 mk: Viinalla villityt. Salakuljetus, salakapakat ja alkoholikulttuurin murros Kannaksen rajaseudulla 1880-luvulta vuoteen 1914

Lääket. toht. *Anne Lamminpää* 15.000 mk:
Lasten sairaaloissa hoidetut alkoholi-
myrkytykset – yhteiseurooppalainen
tutkimus ja seurantatutkimus Suomessa

Lääket. lis. *Jaana Leppälä* 12.000 mk:
Aivohalvauksen riskitekijät sekä E-
vitamiini ja beetakaroteeni aivo-
halvauksen ehkäisyssä

Psykol. lis. *Kirsti Määttä* ja fil. lis.
Päivi Kosonen 74.036 mk: Koetut ja
kerrotut humalat – Juomisen kokemus-
historialliset merkitykset ja kertomis-
tyylit

Yhteiskuntat. lis. *Päivi Partanen* 57.336 mk:
Populaatiokoon muutoksen arviointi
(Bayesilainen meta-analyysi populaatio-
koon muutoksen arvioinnissa)

Fil. kand. *Kristiina Raatesalmi* 50.000 mk:
Stressinsietokyky ja alkoholiherkkyys
AT- ja ANT-rottakannoilla

Yhteiskuntat. maist. *Kati Rantala*
75.000 mk: Internet ja teknodiskurssi
linkkinä huumeiden huvikäytölle
(Kyberhuumeet)

Prof. *Maijaliisa Rauste-von Wright*
32.956 mk: Elämäntapojen kehitys-
linjat ja niiden säätelijät nuoruudesta
varhaisaikuisuuteen (Alkoholin käytön
ja laadun ennustettavuus kasvatuspsy-
kologisen pitkittäistutkimuksen valossa)

Prof. *Mikko Salaspuro* 250.000 mk:
Suolistobakteerien alkoholista tuottama
asetaldehydi – uusi mekanismi ruoan-
sulatuskanavan sairauksien synnyssä?

Fil. maist. *Sanna Soini* 89.000 mk:
Aivojen välittäjäinereseptorit alkoholin-
juomisen säätelyssä

Yhteiskuntat. lis. *Jouni Tourunen*
30.738 mk: Päihdekuntoutusosasto
vankilassa (tapaustutkimus)

Valtiot. maist. *Torsten Winter* (Heikki
Wariksen apuraha) 50.555 mk: Uskon-
nollisuuden yhteys alkoholinkäyttöön ja
psykkiseen hyvinvointiin nuorilla

Tutkimussopimusapurahat

Uusia tutkimussopimusapurahoja ja
vanhojen sopimusprojektien jatko-
rahoitusta vuodeksi 2000 myönnettiin
seuraavasti:

Valtiot. maist. *Mika Alavaikko* 98.868 mk:
Suomalaisen alkoholijärjestelmän ja
hyvinvointivaltion muuttunut suhde

Dosentti *Hannu Alho* 80.000 mk:
Alkoholiriippuvuuden, persoonallisuus-
den ja makeanmieltymyksen väliset
yhteydet: makeanmieltymyksen
ennustearvo naltreksonihoidossa

Valtiot. toht. *Ilkka Arminen*, fil. maist.
Mia Halonen ja valtiot. maist. *Anna Leppo*
200.995 mk: AA-perustainen alkoholi-
lismiterapia. Tutkimus terapiatyönteki-
jöiden ja potilaiden vuorovaikutuksesta

Valtiot. toht. *Pekka Hakkarainen*, valtiot.
maist. *Kristiina Kuussaari* ja lääket. ja
kir. toht. *Kaija Seppä* 161.868 mk:
Suomen huumehoito murroksessa

Dosentti *Anja Koski-Jännes* 60.554 mk:
Vapaa-ajan toiminnan edistäminen
sosiaalisen tuen avulla laitoshoidossa
olleiden päihdeongelmaisten keskuu-
dessa

Lääket. lis. *Esti Laaksonen* 55.434 mk:
Alkoholiriippuvuuden näyttöön perus-
tuva hoito: tehostaminen ja vertailu

Dosentti *Onni Niemelä* 115.000 mk:
Alkoholin suurkulutuksen aiheuttamat
proteiinimodifikaatiot alkoholi-
sairauksissa

Professori *Pertti Panula*, fil. kand. *Minna-
maija Lintunen*, fil. kand. *Kaj Karlstedt*,
fil. kand. *Tina Sallmén* ja fil. yo *Jan Kaslin*
82.390 mk: Aivojen histamiini ja
alkoholikäyttäytyminen

Prof. *Anssi Peräkylä* ja fil. lis. *Liisa
Raevaara* 133.115 mk: Mini-interventio-
keskustelut terveystieteiden
vastaanotolla

Valtiot. maist. *Mikko Salasuo* 109.668 mk:
Huumeet ja teknokulttuuri

Valtiot. maist. *Christoffer Tigerstedt*
105.672 mk: Den integrativa reglerin-
gens genombrott – analyser av modern
nordisk alkoholpolitik

Fil. toht. *Päivi Tuomainen* ja fil. maist.
Meri Koistinen 142.868 mk: Amino-
happovälittäjien merkitys alkoholi-
riippuvuuden kehittämisessä

Valtiot. toht. *Jukka Törrönen* 67.410
mk: Alkoholipolitiikka joukko-
tiedotuksessa ja vastaanotossa

Valtiot. toht. *Jukka Törrönen* 127.450
mk: Vapaus ei sopinutkaan suomalaisil-
le. Tutkimus lehdistön ja toimittajien
suhteesta päihdeongelmiin vuosina
1993–2000

Valtiot. maist. *Katariina Warpenius*
98.868 mk: Raittiusliikkeen ja -aatteen
hiipuminen Suomessa toisen maailman-
sodan jälkeen (1945–93)

MUU TOIMINTA

Muu toiminta kotimaassa

Klaus Mäkelä oli A-klinikkasäätiön val-
tuuskunnan jäsen, sosiaali- ja terveystie-
töministeriön päihdepolitiikan suunnittelua
pohtivan työryhmän jäsen ja Suomen
Akatemian psykoterapiaprojektin tie-
teellisen neuvottelukunnan jäsen.

Kari Poikolainen oli Sosiaali- ja terveystie-
töalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen
(Stakes) asiantuntija epidemiologian alal-
la sekä Sosiaalilääketieteellisen Aikakaus-
lehden toimituskunnan jäsen, Työterveys-
laitoksen eettisen toimikunnan jäsen,
Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim-
in Mitä nyt -palstan toimittaja, Uuden-

maan lääninoikeuden asiantuntijajäsenen varajäsen ja Lääkemarkkinoinnin valvontakunnan tarkastusvaliokuntien I ja II jäsen.

Jussi Simpura oli Sosiaalipoliittisen yhdistyksen esimies, Suomen ICSW-neuvottelukunnan puheenjohtaja, *Tiimi*-lehden toimitusneuvoston jäsen, Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen johtoryhmän jäsen ja Tilastokeskuksen tieteellisen neuvottelukunnan jäsen.

Kertomusvuoden aikana säätiön sopimustutkijat esittelivät tuloksiaan lukuisissa esitelmissä kotimaassa.

Kansainvälinen yhteistyö

WHO:n kanssa yhteistyö on jatkunut monella tasolla, ja Euroopan aluetoimiston kanssa on käynnissä useita yhteisprojekteja. *Klaus Mäkelä* ja *Kari Poikolainen* kuuluvat jäseninä WHO:n asiantuntijaelimeen Expert Advisory Panel on Drug Dependence and Alcohol Problems.

Hoitotutkija *John Cunningham* (Addiction Research Foundation, Centre for Addiction and Mental Health, Toronto, Ontario, Kanada) oli Alkoholitutkimussäätiön ja Stakesin vierailevana tutkijana 15.6.–15.8.

Kalervo Kiianmaa toimi *Alcohol*-lehden toimituskunnan jäsenenä.

Klaus Mäkelä oli *Acta sociologica* -lehden päätoimittaja, Consortium of European Alcohol Research Centres -organisaation varapuheenjohtaja ja kuului seuraavien

julkaisusarjojen toimituskuntaan: *Addiction*, *Addiction Research*, *Drug and Alcohol Research* ja *Cambridge International Research Monographs in the Addictions*.

Kari Poikolainen oli *Addiction*-lehden apulaistoimittaja ja kuului sen toimituskuntaan sekä *Nordiska Nämnden för alkohol- och drogforskning* varajäsen.

Säätiön toimintaan liittyvistä kansainvälisistä kokouksista ja suomalaisista esitelmän pitäjistä mainittakoon:

II International Meeting of the Kettil Bruun Society, Perth, Australia, tammi-kuu. *Timo Kortteinen* piti esitelmän.

An International Conference on the Supply Side and its Relationship to Consumption and Alcohol Problems, Tukholma, 10.–12.2. *Mika Alavaikko* piti alustuksen.

The International Conference on Natural History of Addictions: Recovery from alcohol, tobacco, and other drug problems without treatment, Les Diablerets, Sveitsi, 7.–12.3. *Anja Koski-Jännes* piti esitelmän.

Alcohol and Gender in Europe, Berliini, Saksa, 24.–26.3. *Pia Mäkelä* piti esitelmän (palkintopuhe).

Conversation Analytical Data Analysis. Network Meeting of Language, Interaction and Social Care in the Nordic countries, Bodö-Bergen, Norja, 21.–25.4. *Ilkka Arminen* piti luennon.

XVIII Annual Meeting of the European Histamine Research Society, Lyon, Ranska, 12.–15.5. *Minnamaija Lintunen* piti esitelmän.

25th Annual Alcohol Epidemiology Symposium of the Kettil Bruun Society for Social and Epidemiological Research on Alcohol, Montreal, Kanada, 31.5.–4.6. *Pia Mäkelä* ja *Cristoffer Tigerstedt* pitivät esitelmän.

Pragma 99, International Pragmatics Conference on Pragmatics & Negotiation, Tel Aviv & Jerusalem, Israel, 13.–16.6. *Ilkka Arminen* piti esitelmän.

The 9th Congress of the European Society for Biomedical Research on Alcoholism, Barcelona, Espanja, 16.–19.6. *Kalervo Kiiänmaa* piti esitelmän ja *Onni Niemelän* ryhmä kaksi esitelmää.

2nd European Congress of Pharmacology, Budapest, Unkari, 3.–7.7. *Pertti Panula* piti esitelmän.

Regional Editors Meeting of Addiction & Conference of Editors for Substance Abuse Journals, Florence, Italia, 16.–21.7. *Kari Poikolainen* osallistui kokoukseen.

The European Summer School on Comparative Social Research on Drugs and Drug Policy, Aarhus, Tanska, 29.8.–5.9. *Kristiina Kuussaari* ja *Klaus Mäkelä* pitivät esitelmän.

European Population Conference, European Populations Unity of Diversity,

EAPS, Haag, Hollanti, 30.8.–3.9. *Pia Mäkelä* piti esitelmän.

Fourth International Congress of the Polish Neuroscience Society, Gdansk, Puola, 2.–5.9. *Pertti Panula* piti esitelmän.

XV Congress of the International Federation of Associations of Anatomists, Rooma, Italia, 11.–16.9. *Pertti Panula* piti esitelmän.

Knowledge and Expertise in Alcohol and Drug Policy, Pohjoismainen päihdetutkimuslautakunta, Bergen, Norja, 23.–25.9. *Mika Alavaikko*, *Christoffer Tigerstedt* ja *Katariina Warpenius* pitivät esitelmän.

Falk Symposium, Freiburg, Saksa, 6.–8.10. *Onni Niemelän* ryhmä piti esitelmän.

Alkoholikultur och nykterhetsmentalitet. Det femte nordiska symposiet om alkohol och nykterhet, Kauniainen, 7.–10.10. *Hanna Kuusi* ja *Matti Peltonen* pitivät esitelmän.

First Regional Meeting on the Proposed Draft Global Charter on Alcohol, International Center for Alcohol Policies, Trieste, Italia, 12.–13.10. *Kari Poikolainen* osallistui kokoukseen.

29th Annual Meeting of the Society for Neuroscience, Miami, Yhdysvallat, 23.–28.10.99. *Kalervo Kiiänmaa* esitti posterin.

5th International Symposium on Multiple Risk Factors in Cardiovascular Disease:

Global Assessment and Intervention, Venice, Italia, 28.10.–1.11. *Kari Poikolainen* piti esitelmän.

J.A. Cunningham, K. Humphreys ja Anja Koski-Jännes esittivät posterin.

The 33rd Annual Convention of the Association for the Advancement of Behavior Therapy, Toronto, Kanada, 11.–14.11.

Center for Social Research on Alcohol and Drugs, Tukholma, 22.11. *Pia Mäkelä* piti esitelmän.

TALOUS

Säätiön menot nousivat 3.480.996 markkaan vuonna 1999. Valtaosa, 2.882.213 markkaa, käytettiin tutkimustoimintaan. Säätiö sai avustuksia yhteensä 3.625.000 markkaa; kirjojen myynnistä kertyi tuloja 910 markkaa. Hyväksytty kulubudjetti alittui 144.004 markalla ja tilikauden ylijäämä oli 144.914 markkaa.

Voimassa olevien tutkimussopimuspäätösten mukaisesti varoja on sidottu 1.366.058 markkaa vuodeksi 2000, 850.364 markkaa vuodeksi 2001 ja 451.954 markkaa vuodeksi 2002.

SÄÄTIÖN TOIMINTAAN LIITTYVIÄ JULKAISUJA

Alavaikko, Mika & Esa Österberg: Alkohol och näringslivsintresse i Finland under 1990-talet. Nordisk alkohol & narkotikatidskrift 16(45): 250–266, 1999.

Alavaikko, Mika & Esa Österberg: Alkoholiiin kytkeytyvät elinkeinointressit Suomessa 1900-luvulla. Yhteiskuntapolitiikka 64(4): 301–316, 1999.

Alho, H. & P. Heinälä & K. Kiiänmaa & J. D. Sinclair. Naltrexone for alcohol dependence: Double-blind placebo-controlled finnish trial. Alcoholism Clin Exp Res 23(5): 46A, 246, 1999.

Alho, H. & A. B. Kampov-Polevoy & E. Repo & J. Tiihonen & S. Päivinen & P. Heinälä & M.

Virkkunen: Sweet liking, personality profile, and family history of alcoholism In a Finnish sample of alcoholics. Alcoholism Clin Exp Res 23(5): 74A, 420, 1999.

Arminen, Ilkka: Conversation analysis – A quest for order in social interaction and language use. Acta Sociologica 42(3): 251–257, 1999.

Arminen, Ilkka: Kirjasodat. Teoksessa Pertti Lassila (toim.): Suomen kirjallisuuden historia III. Suomen Kirjallisuuden Seura: Helsinki 1999.

Arminen, Ilkka: Organization of participation in the meetings of Alcoholics Anonymous. Issues in Applied Linguis-

tics 9: 2, 599, 1999.

Arminen, Ilkka: Vyprávění Životních Příběhů a etnometodologie. [transl. from Life stories as ethnomethods.] Teoksessa Konopasek Zdenek (toim.) Overená minulost: Autobiografická sociologie státního socialismu [Open past: autobiographical sociology of state socialism]. Charles University Press: Prague 1999.

Couzigou, P. & H. Begleiter & K. Kiiänmaa: Alcohol and genetics. Teoksessa I. MacDonald (toim.): Health issues related to alcohol consumption, s. 63–102, 2nd edition. ILSI Europe & Blackwell Science: Oxford 1999.

Cunningham, J. A. & D. Ansara & T. C. Wild & T. Toneatto & A. Koski-Jännes: What is the price of perfection: The hidden costs of using detailed assessment instruments to measure alcohol consumption. Journal of Studies on Alcohol 60: 756–758, 1999.

Hakkarainen, Pekka: Hoito ja kontrolli suomalaisessa huumeepolitiikassa. Teoksessa Huumeriippuvuuden hoito Suomessa. Konsensuskokous 1.–3.11.1999, Espoo. Suomen lääkäriseura Duodecim ja Suomen Akatemia: Vammala 1999.

Hakkarainen, Pekka: Huumeepolitiikka ja muuttuvat ongelmat. Oikeus n:o 1: 13–23, 1999.

Halonen, Mia: Vuorottelujäsennys ryhmäterapiassa. Virittäjä 102: 338–353, 1999.

Hannuksela-Svahn, A. & B. Sigurgeirsson & E. Pukkala & B. Lindelöf & B. Berne & M. Hannuksela & K. Poikolainen & J. Karvonen: Trioxalen bath PUVA did not increase the risk of squamous cell skin cancer and cutaneous malignant melanoma in a joint analysis of 944 Swedish and Finnish patients with psoriasis. British Journal of Dermatology 141: 497–501, 1999.

Hietaranta, Antti & Esko Kempainen & Pauli Puolakkainen & Vesa Sainio & Reijo Haapiainen & Heikki Peuravuori & Eero Kivilaakso & Timo Nevalainen: Extracellular phospholipases A2 in relation to systemic inflammatory response syndrome (SIRS) and systemic complications in severe acute pancreatitis. Pancreas 18(4): 385–391, 1999.

Hänninen, V. & A. Koski-Jännes: Narratives of recovery from addictive behaviours. Addiction 94(12): 1837–1848, 1999.

Järvinen, Saija: Social problems in official statistics in Finland in the 1980–1996 in a period of social changes. Teoksessa H. Leifman (toim.): Statistics on alcohol, drugs and crime in the Baltic Sea region. NAD Publication No. 37. Nordic Council for Alcohol and Drug Research: Helsinki 1999.

Kalant H. & K. Poikolainen: Moderate drinking: concepts, definitions, and public health significance. Teoksessa: I. MacDonald (toim.): Health issues related to alcohol consumption, s. 1–25, 2nd edition. ILSI Europe & Blackwell Science: Oxford 1999.

Kallio, Tarja: Kalterit taakse? Vankien hoito-ohjelman arviointia. Psykologia 3 (34): 191–198, 1999.

Kallio, Tarja: Kalterit taakse? Vankien päihdehuollon kehittämisprojektin loppuraportti. A-klinikkasäätiön raporttisarja n:o 30. A-klinikkasäätiö: Helsinki 1999.

Koski-Jännes, Anja: From addiction to self-governance. Teoksessa Y. Engeström & R. Miettinen & R. Punamäki (toim.): Perspectives on activity theory, s. 435–443. Cambridge University Press: New York 1999.

Koski-Jännes, Anja: Kognitiivinen käyt-

täytymisterapia huumeongelmaisten hoidossa. Teoksessa *Huumeriippuvuuden hoito Suomessa*, s. 185–192. Konsensuskokous 13.11.1999, Espoo. Suomalainen Lääkäri-seura Duodecim ja Suomen Akatemia: Vammala 1999.

Koski-Jännes, Anja: Miten tutkimus voi hyödyttää hoitoa. Tiimi n:o 5: 13–15, 1999.

Koski-Jännes, Anja: Toimivat menetelmät huumeongelmaisten avohoidossa. Tiimi n:o 6: 4–6, 1999.

Koski-Jännes, A. & D. Borsoi-Levec & G. Stoduto: Education program. Facilitators' manual. Back on track, Ontarios remedial measures program for impaired drivers, s. 201. Centre for Addiction and Mental Health: Toronto, Ontario 1999.

Koski-Jännes, A. & D. Borsoi-Levec & G. Stoduto: Education program. Participant workbook. Back on track, Ontarios remedial measures program for impaired drivers, s. 97. Centre for Addiction and Mental Health: Toronto, Ontario 1999.

Kronenberger, Vincent: Le monopole des alcools en Finlande: Exemple de la mutation des monopoles publics en droit communautaire. Université des Sciences Sociales de Toulouse. Thèse pour le doctorat en droit présentée et soutenue en janvier 1999.

Laine, T. P. J. & A. Ahonen & P. Tornainen & J. Heikkilä & J. Pyhtinen & P. Räsänen & O. Niemelä & M. Hillbom: Dopamine transporters increase in human brain after alcohol withdrawal. *Molecular Psychiatry* 4: 189–191, 1999.

Montonen, Marjatta: Liquor Weeks: Local cooperation to inform the public about alcohol. Teoksessa *Community action to prevent alcohol problems*, s. 17–

31. Papers presented at the Third Symposium on Community Action Research, Greve in Chianti, Italia, 25.–29.9.1995. A collaborative meeting of the WHO Regional Office for Europe and the Kettil Bruun Society. WHO Regional Office for Europe: Copenhagen 1999.

Mustonen, Heli & Klaus Mäkelä. Relationships between characteristics of drinking occasions and negative and positive experiences related to drinking. *Drug and Alcohol Dependence* 56(1): 79–84, 1999.

Mäkelä, Klaus: Comparative social research as a collective process: Some lessons from the International Study of Alcohol Control Experiences. Teoksessa Jack Derks & Anton van Kalmthout & Hans-Jörg Albrecht (toim.): *Current and future drug policy studies in Europe: Problems, prospects and research methods*, s. 35–44. Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law: Freiburg 1999.

Mäkelä, Klaus: Valtio, väkijuomat ja kulttuuri: Kirjoituksia Suomesta ja sosiologiasta. *Hanki ja jää / Gaudeamus*: Helsinki 1999.

Mäkelä, Pia: Alcohol-related mortality as a function of socioeconomic status. *Addiction* 94(6): 867–886, 1999.

Mäkelä, Pia: Alkoholiin liittyvät kuolemat. Yleisyys ja yhteys sukupuoleen ja sosioekonomiseen asemaan. *Stakes, Tutkimuksia* 105. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus: Helsinki 1999. (Väitöskirja.)

Mäkelä, Pia: Muutokset alkoholiin liittyvässä kuolleisuudessa suomalaisen kuolemansyyrekisterin tietojen valossa. *Suomen lääkirilehti* 54(6): 611–623, 1999.

Mäkelä, Pia: Views into studies of differ-

ences in drinking habits and alcohol problems between sociodemographic groups. Julkaistu esitelmä konferenssissa Alcohol and Gender in Europe, Berliini, Saksa, 24–26.3.1999. Addiction Research Institute Rotterdam.

Niemelä, Jorma: Usko, hoito ja toipuminen. Tutkimus käännyksestä ja kristillisestä päihdehoidosta. Stakes, Tutkimuksia 96. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus: Helsinki 1999. (Väitös-kirja.)

Niemelä, Onni: Aldehyde-protein adducts in the liver as a result of ethanol-induced oxidative stress. *Bioscience* 4: 506–513, 1999.

Niemelä, Onni & Seppo Parkkila & Robert S. Britton & Elizabeth Brunt & Christine Janney & Bruce Bacon: Hepatic lipid peroxidation in hereditary hemochromatosis and alcoholic liver injury. *J Lab Clin Med* 133(5): 451–460, 1999.

Niemelä, Onni & Seppo Parkkila & Markku Pasanen & Katja Viitala & Jesus A. Villanueva & Charles H. Halsted: Induction of cytochrome P450 enzymes and generation of protein-aldehyde adducts are associated with sex-dependent sensitivity to alcohol-induced liver disease in micropigs. *Hepatology* 30(4): 1011–1017, 1999.

Nurmi, M. & K. Kiiianmaa & D. Sinclair: Brain ethanol levels after voluntary ethanol drinking in AA and Wistar rats. *Alcohol* 19(2): 113–118, 1999.

Peltonen, Matti: Mikrohistoriasta. Tampere: Hanki ja jää / Gaudeamus: Tampere 1999.

Pitkänen, Tuuli: Problem drinking and psychological well-being: A five-year follow-up study from adolescence to young adulthood. *Scandinavian Journal*

of Psychology 40: 197–207, 1999.

Poikolainen, K.: Effectiveness of brief interventions to reduce alcohol intake in primary health care and general populations: a meta-analysis. *Preventive Medicine* 28: 503–509, 1999.

Poikolainen, K.: Paljonko lyhytneuvonta vähentää perusterveydenhuollon potilaiden alkoholin kulutusta? *Duodecim* 115: 2389, 1999.

Poikolainen, K. & E. Pukkala & J. Karvonen: Excess mortality related to alcohol and smoking among hospital-treated psoriatic patients. *Archives of Dermatology* 135: 1490–1493, 1999.

Poikolainen, K. & E. Vartiainen: Wine and good subjective health. *American Journal of Epidemiology* 150: 47–50, 1999.

Pyykkönen, Teijo & Erkki Vasara: Viinamäen Urheilumiehet. Urheilu ja raittius 1900-luvulla. Impulssi XVI. Liikuntatieteellinen seura: Helsinki 1999.

Riihioja, P. & P. Jaatinen & H. Oksanen & A. Haapalinna & K. Kiiianmaa & A. Hervonen: Effects of aging and intermittent ethanol exposure on rat locus coeruleus and ethanol-withdrawal symptoms. *Alcohol and Alcoholism* 34(5): 706–717, 1999.

Riikonen, J. & P. Jaatinen & M. Sarviharju & K. Kiiianmaa & A. Hervonen: Effects of life-long ethanol consumption on rat sympathetic neurons. *Alcohol* 17(2): 113–118, 1999.

Simpura, Jussi: Maaailman murheet, omat ongelmat: sosiaaliset ongelmat Itämeren alueen murroksessa. Teoksessa Pekka Kosonen & Jussi Simpura (toim.): Sosiaalipolitiikka globalisoituvassa maailmassa, s. 89–113. Gaudeamus: Helsinki 1999.

Simpura, Jussi & Christoffer Tigerstedt (& Sari Hanhinen, Mikko Lagerstetz, Håkan

Leifman, Jacek Moskalewicz ja Jukka Törrönen): Alcohol misuse as a health and social issue in the Baltic Sea Region. *Alcohol and Alcoholism* 34(6): 805–823, 1999.

Simpura, Jussi & Christoffer Tigerstedt: Talous, terveys, järjestys. Sosiaalisten ongelmien kilpailevat tarkastelukeyhket. *Yhteiskuntapolitiikka* 64(56): 423–434, 1999.

Soini, S.L. & A. Honkanen & P. Hyytiä & E. R. Korpi: [³H]Ethylketocyclazocine binding to brain opioid receptor subtypes in alcohol-preferring AA and alcohol-avoiding ANA rats. *Alcohol* 18(1): 27–34, 1999.

Tigerstedt, Christoffer: Alcohol policy, public health and Kettil Bruun. *Contemporary Drug Problems* 26(2): 209–235, 1999.

Törrönen, Jukka: Juomisen vapaus ja vastuu. Sosiosemioottinen analyysi alkoholipoliittisesta liberalismista maallikkoajattelussa. Tutkimuksia No. 234. Helsingin yliopiston sosiologian laitos: Helsinki 1999. (Väitöskirja.)

Törrönen, Jukka: Tiellä orjuuteen. Analyysi Friedrich Hayekin yhteiskuntapoliittisesta manifestista. *Janus* 7(4): 305–321, 1999.

PL 220, 00531 Helsinki